Věc C-630/23

Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora

Datum doručení:

17. října 2023

Předkládající soud:

Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

26. září 2023

Navrhovatelé v řízení o kasačním opravném prostředku:

ZH

KN

Odpůrkyně v řízení o kasačním opravném prostředku:

AxFina Hungary Zrt.

Předmět původního řízení

Určení rozsahu a uplatnění právních důsledků v případě, že ujednání spotřebitelské smlouvy vyjádřené v cizí měně, podle něhož spotřebitel neomezeně přebírá kurzové riziko, je zneužívající a vede k úplné neplatnosti smlouvy.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách. Článek 267 SFEU.

Předběžné otázky

1. Je správné vykládat výraz „[smlouva] může [...] nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání“ uvedený v čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve

PRACOVNÍ DOKUMENT

spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“) v tom smyslu, že spotřebitelská smlouva uzavřená v cizí měně může nadále existovat bez smluvního ujednání, které je součástí hlavního předmětu smlouvy a které bez omezení přenáší kurzové riziko na spotřebitele, a to s ohledem na skutečnost, že právo členského státu upravuje mechanismus převodu cizích měn prostřednictvím kogentních zákonných ustanovení?

Je s čl. 1 odst. 2, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 slučitelná soudní praxe členského státu (založená na výkladu práva členského státu provedeném s ohledem na tuto směrnici, který je v souladu s výkladovými zásadami stanovenými Soudním dvorem Evropské unie), podle které je s ohledem na zásadu bezdůvodného obohacení

a) uložena povinnost vrátit spotřebiteli (nebo zaplatit spotřebiteli) částky, které věřitel vybral na základě ujednání, které bylo prohlášeno za zneužívající, ale tato povinnost není uložena v rámci *restitutio in integrum*, protože zvláštní ustanovení vnitrostátního práva vylučuje tento možný právní důsledek neplatnosti, ani se samostatně nepoužijí pravidla bezdůvodného obohacení, protože vnitrostátní právo nestanoví tento právní důsledek neplatnosti smlouvy, ale spotřebitel je spíše zbaven důsledků, které ho zvláště poškozují, a rovnováha smlouvy mezi smluvními stranami je současně obnovena uplatněním hlavního právního následku, který právo členského státu stanoví pro neplatnost, totiž tím, že je potvrzena platnost smlouvy tak, že zneužívající ujednání neukládají spotřebiteli žádnou povinnost, ale ostatní (nikoli zneužívající) prvky smlouvy (včetně smluvních úroků a jiných nákladů) zůstávají pro strany závazné za stejných podmínek?

b) v případě, že potvrzení platnosti není možné, stanoví právní důsledky neplatnosti tak, že se pro účely vyúčtování prohlásí platnost smlouvy až do vydání rozsudku a přistoupí k vyúčtování mezi stranami za použití zásady bezdůvodného obohacení?

2. Lze při určování právních důsledků smlouvy, která je neplatná z výše uvedeného důvodu, prohlásit za nepoužitelné ustanovení právní úpravy členského státu, které vstoupilo v platnost později a které od tohoto okamžiku zavedlo povinný převod na forinty, protože toto ustanovení v důsledku stanovení směnného kurzu přenáší určitou část kurzového rizika na spotřebitele, který by měl být – z důvodu zneužívajícího smluvního ujednání – tohoto rizika zcela zbaven?

3. Pokud není podle unijního práva možné stanovit právní důsledky neplatnosti ani prostřednictvím potvrzení platnosti, ani prostřednictvím prohlášení platnosti, jaké jsou tedy právní důsledky, s odpovídajícím doktrinálním základem, které tedy musí být stanoveny *contra legem*, bez ohledu na právní úpravu členského státu týkající se právních důsledků a pouze na základě

PRACOVNÍ DOKUMENT

unijního práva, a to s ohledem na to, že směrnice 93/13 neupravuje právní důsledky neplatnosti?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách: čl. 1 odst. 2; čl. 6 odst. 1; a čl. 7 odst. 1

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“) ze dne 3. října 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 2022, Lombard Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. dubna 2023, AxFina Hungary (C-705/21, EU:C:2023:352)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. června 2023, Bank M. (Důsledky zrušení smlouvy) (C- 520/21, EU:C:2023:478)

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (zákon č. IV z roku 1959, občanský zákoník; dále jen „starý občanský zákoník“): § 209 odst. 1 a 4; § 209/A odst. 2; § 237 odst. 1 a 2; § 361 odst. 1; a § 363 odst. 1

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (zákon č. XXXVIII z roku 2014, který upravuje specifické otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) o sjednocení doktríny v oblasti úvěrových smluv uzavíraných finančními institucemi se spotřebiteli) (dále jen „zákon DH 1“): § 3 a 4

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (zákon č. XL z roku 2014 o pravidlech pro vyúčtování uvedených v zákoně č. XXXVIII z roku 2014, který upravuje specifické otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyššího soudu) o sjednocení doktríny v oblasti úvěrových smluv uzavíraných finančními institucemi se spotřebiteli, a o dalších ustanoveních) (dále jen „zákon DH2“): § 3, 4 a 37

Egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintra átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2015. évi CXLV. törvény (zákon č. CXLV z roku 2015, který upravuje záležitosti týkající se převodu úvěrů

PRACOVNÍ DOKUMENT

vyplývajících z některých úvěrových smluv uzavřených se spotřebiteli na forinty) (dále jen „zákon DH7“): § 3, 9, 12, 13 a 15

Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

1 Dne 21. června 2007 uzavřela společnost AxFina Hungary Zrt. (dále jen „AxFina“) jako poskytovatel leasingu a ZH jako příjemce leasingu – přičemž KN byl solidárním ručitelem – leasingovou smlouvu vyjádřenou v cizí měně [švýcarských francích] (CHF) na nákup osobního motorového vozidla. Příjemce leasingu si zvolil způsob vyúčtování změn směnného kurzu tak, že musel platit 120 pevných měsíčních splátek, a vyúčtování změn směnného kurzu bylo provedeno na konci doby trvání smlouvy. Společnost AxFina zaplatila dodavateli kupní cenu zboží, které bylo předmětem leasingu, a ZH převzal motorové vozidlo. Dne 7. května 2013 společnost AxFina s okamžitou platností vypověděla leasingovou smlouvu z důvodu opožděných plateb ze strany ZH a KN, v důsledku čehož se stal celý dluh ze smlouvy splatný jednorázově.

2 Společnost AxFina podala žalobu proti ZH a KN, v níž se domáhala, aby vzhledem k neplatnosti smlouvy z důvodu zneužívající povahy ujednání o změnách směnného kurzu byla potvrzena platnost smlouvy se zpětnou účinností a žalovaným bylo uloženo zaplatit jistinu a úroky. Požadovaná částka jistiny zahrnovala rovněž částku splatnou z důvodu změn směnného kurzu.

3 Soud prvního stupně ve svém rozsudku konstatoval, že leasingová smlouva je neplatná z důvodu zneužívající povahy kurzového rizika. Uvedl, že v důsledku právní neplatnosti jsou ZH a KN povinni nést toto riziko do určité výše. Soud prvního stupně snížil pohledávku společnosti AxFina o částku převyšující částku, kterou by ZH musel zaplatit, pokud by smlouva byla vyjádřena v maďarských forintech [(HUF); dále jen „forinty“].

4 ZH a KN podali odvolání, na jehož základě soud druhého stupně potvrdil rozsudek vydaný v prvním stupni, neboť měl za to, že způsob vyúčtování použitý soudem prvního stupně není v rozporu s maďarským ani unijním právem. Podle jeho názoru nevratnost služby poskytované na základě leasingové smlouvy brání obnovení původního stavu.

5 V kasačním opravném prostředku podaném proti konečnému rozsudku se ZH a KN domáhají zrušení rozsudku a zamítnutí žaloby, a podpůrně, aby bylo soudu prvního stupně uloženo provést nové řízení, v němž bude potvrzena platnost leasingové smlouvy a bude provedeno nové vyúčtování mezi stranami.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

6 Podle ZH a KN je smlouva neplatná mimo jiné proto, že neobsahuje informace o kurzovém riziku.

PRACOVNÍ DOKUMENT

7 ZH a KN tvrdí, že pokud o to spotřebitel výslovně nepožádá, není vhodné na právní vztah mezi účastníky řízení uplatnit maďarská ustanovení, která za účelem nápravy zneužívající situace vzniklé v důsledku změn směnného kurzu ukládají použití směnného kurzu Maďarské národní banky namísto zneužívajícího kurzového rozpětí a stanoví, že vyúčtování se provádí na základě tohoto oficiálního směnného kurzu, jakož i vylučují obnovení původního stavu a nařizují převod pohledávek vyplývajících ze smluv o úvěru na forinty.

8 ZH a KN mají za to, že soud nemůže měnit obsah zneužívajícího ujednání. Pokud si to strany přejí a požádají o to, může být smlouva prohlášena za platnou s odstraněním neplatných částí. V důsledku toho nelze přihlížet k ujednáním, která vedla k neplatnosti smlouvy, ale spotřebitel je povinen platit měsíční leasingové splátky stanovené ve smlouvě až do zaplacení 120 splátek.

9 Společnost AxFina se ke kasačnímu opravnému prostředku nevyjádřila.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

10 Podle maďarské judikatury jsou hlavními a z hlediska hierarchie stejnými důsledky, které se uplatní v případě neplatnosti, obnovení původního stavu (*restitutio in integrum*), a pokud lze důvod neplatnosti odstranit, potvrzení platnosti smlouvy s účinky *ex tunc*. Není-li možné nebo žádoucí obnovit situaci před uzavřením smlouvy – z důvodu její nezvratnosti, ať již *ab initio* nebo a *posteriori* – *a* nelze-li ani potvrdit platnost smlouvy, soud prohlásí smlouvu za platnou až do jejího ukončení a případně nařídí, aby hodnota plnění, které zůstalo bez protiplnění, byla nahrazena v penězích.

11 Podle názoru Kúria (Nejvyšší soud) je z právních důsledků neplatnosti stanovených maďarským právem potvrzení platnosti tím, který dostatečně uspokojuje zájmy spotřebitele a je rovněž v souladu se zásadami zakotvenými v unijním právu. V případě, že není možné potvrdit platnost smlouvy, může být smlouva prohlášena za platnou spolu s vyúčtováním mezi stranami, které respektuje zásadu bezdůvodného obohacení a které rovněž splňuje výše uvedené požadavky. Uplatněním prohlášení o platnosti soud nevymáhá plnění neplatné smlouvy, ale pouze provádí vyúčtování mezi stranami.

12 Při přijímání maďarské právní úpravy na ochranu spotřebitele – která stanoví zneužívající povahu jak kurzového rozdílu uplatňovaného finančními institucemi, tak smluvních ujednání zakládajících právo finančních institucí jednostranně měnit smlouvu – se zákonodárce vědomě rozhodl vyloučit z právních důsledků neplatnosti obnovení původního stavu. Podle příslušného ustanovení maďarského práva tak může právní důsledek neplatnosti leasingové smlouvy dotčené ve věci v původním řízení spočívat pouze v potvrzení platnosti smlouvy nebo v prohlášení, že smlouva je platná po dobu, dokud není ukončena.

13 Kúria (Nejvyšší soud) má tedy za to, že skutečnost, že se soud snaží uplatnit především hlavní právní důsledek stanovený maďarským právem, a to potvrzení

PRACOVNÍ DOKUMENT

platnosti smlouvy, je v souladu s cílem stanoveným v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, podle něhož musí být obnovena rovnováha mezi stranami a zároveň zpravidla zachována platnost smlouvy jako celku.

14 V rozsudku ze dne 27. dubna 2023, AxFina Hungary (C-705/21, EU:C:2023:352), již Soudní dvůr poskytl vodítka ohledně právních důsledků, které by se neměly uplatnit, pokud je potvrzena platnost smlouvy. Nezabýval se však všemi relevantními otázkami právního výkladu, zejména pokud jde o použitelné právní důsledky. Soudní dvůr se nevyjádřil ke všem relevantním prvkům právních důsledků, které je třeba vyvodit, a proto je odůvodněné, aby odpověděl i na další otázky právního výkladu, které vyvstávají v projednávané věci a které jsou nezbytné pro rozhodnutí ve věci samé.

15 Na druhé straně ve svém rozsudku ze dne 15. června 2023, Bank M. (Důsledky zrušení smlouvy) (C-520/21, EU:C:2023:478), vydaném v návaznosti na žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podanou polským soudem, Soudní dvůr rozhodl, že smlouva o hypotečním úvěru nemůže nadále existovat po odstranění zneužívajících ujednání, která jsou v ní obsažena, a že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 brání výkladu vnitrostátního práva, podle kterého má úvěrová instituce právo požadovat po spotřebiteli náhradu jdoucí nad rámec vrácení vyplacených finančních prostředků, jakož i zaplacení zákonných úroků z prodlení ode dne výzvy k zaplacení.

16 Maďarské právo však s neplatností smlouvy spojuje právní důsledky, které se liší od ustanovení polského práva uvedených ve výše zmíněném rozsudku C-520/21. Odpovědi Soudního dvora v jeho rozsudcích vydaných na základě polských (nebo jiných členských států) žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce nelze vždy přizpůsobit maďarskému právnímu kontextu, a to z důvodu rozdílů mezi vnitrostátními právními předpisy a mezi nástroji právní ochrany uplatňovanými v oblasti neplatnosti. Právní situace je podstatně odlišná také proto, že maďarský zákonodárce přijal řadu pravidel zaměřených na ochranu spotřebitele, a to zejména v případě smluv o spotřebitelském úvěru v cizí měně, pokud jde o mechanismus převodu týkající se hlavního předmětu smlouvy.

17 Kúria (Nejvyšší soud) zdůrazňuje, že není vhodné zohledňovat s účinky *erga omnes* prvky uvedené v judikatuře Soudního dvora, které se týkají pouze právního stavu existujícího podle práva členského státu. Opačný výklad by s ohledem na maďarský legislativní kontext vedl k nutnému uplatnění práva *contra legem*, kterému je vhodné se podle Soudního dvora rovněž vyhnout.

18 Podle Kúria (Nejvyšší soud) zásada procesní autonomie členských států, jejíž rozsah je omezen zásadami rovnocennosti a efektivity, vymezuje výklad práva členských států ve světle unijního práva. Za těchto podmínek přísluší vnitrostátnímu soudu zajistit, aby se spotřebitel v konečném důsledku nacházel v situaci, ve které by se nacházel, pokud by ujednání považované za zneužívající nikdy neexistovalo (rozsudky C-705/21, bod 47, a C-472/20, bod 57).

PRACOVNÍ DOKUMENT

19 Skutečnost, že se soud snaží uplatnit především hlavní právní důsledek stanovený starým občanským zákoníkem, tedy potvrzení platnosti smlouvy, je v souladu s cílem stanoveným v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, podle něhož je účelem směrnice obnovit rovnováhu mezi stranami a zároveň zpravidla zachovat platnost smlouvy jako celku, a nikoli prohlásit za neplatnou celou smlouvu obsahující zneužívající ujednání.

20 Vzhledem k tomu, že důvodem neplatnosti je nedostatek transparentnosti účinků převzetí kurzového rizika na spotřebitele, lze tento důvod v rámci potvrzení platnosti zcela vyloučit tím, že je spotřebitel zcela zproštěn tohoto rizika, takže spotřebitel toto riziko nepřebírá.

21 Odstranění zneužívajícího smluvního ujednání nepředstavuje zakázanou změnu smlouvy, neboť tato smlouva může bez tohoto ujednání nadále existovat. Nepředstavuje ani změnu povahy hlavního předmětu smlouvy. Nejedná se o plnění jiného typu smlouvy (rozsudek C-260/18, body 35 a 45), neboť vyúčtování na základě cizí měny je zachováno, pouze kurzové riziko nenese spotřebitel, ale banka. Naopak umožňuje chránit zájmy spotřebitele. Toto řešení zajišťuje, že uložená sankce je účinná a přiměřená, a navíc zaručuje obnovení skutečné rovnováhy mezi stranami.

22 Kúria (Nejvyšší soud) v předchozích rozhodnutích rovněž zdůraznil, že spotřebitel má po řádném poučení právo vzdát se systému ochrany, nedovolávat se zneužívající povahy ujednání a nepožadovat uplatnění příslušných právních důsledků. Pokud však spotřebitel takové prohlášení neučiní, není jeho vůle rozhodující pro určení způsobu uplatnění právních důsledků neplatnosti ani pro určení obsahu těchto důsledků.

23 Kúria (Nejvyšší soud) si přeje rozvinout vlastní judikaturu týkající se právních důsledků s cílem uvést použití pravidel upravujících převod pohledávek vyplývajících ze smluv o úvěru na forinty do souladu se zásadami unijního práva. Uvádí, že s cílem stanoveným v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 je v souladu praktika, podle které v případě, že je smlouva neplatná z důvodu, že ukládá spotřebiteli kurzové riziko, vnitrostátní soud neuplatní zákon, který vyžaduje, aby pohledávky vyplývající ze smlouvy o úvěru byly převedeny na forinty podle vyššího kurzu, než je kurz platný v době uzavření smlouvy (a který rovněž stanoví, že úroky se vypočítávají v národní měně).

24 Kromě výše uvedených právních důsledků umožňuje neuplatnění ustanovení maďarských právních předpisů týkajících se převodu pohledávek vyplývajících z úvěrových smluv na forinty úplné zproštění spotřebitele jakékoli platební povinnosti vyplývající ze zneužívajících smluvních ujednání.

25 Kúria (Nejvyšší soud) tedy považuje za nezbytný výklad unijního práva, pokud jde o to, zda je výklad a použití maďarské právní úpravy, podle níž v případě úplné neplatnosti smlouvy vnitrostátní soud potvrdí, jako právní důsledek neplatnosti smlouvy, její platnost se zpětnou účinností ode dne jejího uzavření,

PRACOVNÍ DOKUMENT

a to s odstraněním zneužívajících smluvních ujednání, jejichž prostřednictvím jsou poskytovány netransparentní informace o kurzovém riziku a toto riziko je ukládáno spotřebiteli, v souladu s cíli stanovenými v čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13. Taková ujednání tedy již neznamenají žádný závazek pro spotřebitele (který nemusí nést kurzové riziko, ale nese ho finanční instituce), zatímco ostatní zneužívající ujednání smlouvy (povinnost platit úroky a jiné výdaje atd.) zavazují strany v nezměněné podobě.

26 Další otázkou, která v této souvislosti vyvstává, je, zda odůvodnění rozsudku Soudního dvora ve věci C-705/21 musí být vykládáno v tom smyslu, že s unijním právem je slučitelné pouze takové použití vnitrostátního práva, které vede k tomu, že strany se nachází v situaci, v jaké by se nacházely, kdyby neuzavřely smlouvu obsahující zneužívající ujednání. Je tedy právní důsledek neplatnosti stanovený maďarským právem, totiž uplatnění potvrzení platnosti, zcela vyloučen, přestože (na rozdíl od věci, ve které byl vydán rozsudek C-705/21) toto potvrzení znamená odstranění zneužívajících smluvních ujednání, a nikoli změnu obsahu těchto ujednání?

27 V případě, že navrhovaný právní výklad – konkrétně potvrzení platnosti smlouvy se zpětným účinkem a s odstraněním zneužívajících ujednání – není slučitelný s unijním právem, žádá Kúria (Nejvyšší soud) Soudní dvůr, aby poskytl další výkladová vodítka ohledně toho, jaké právní důsledky, s odpovídajícím doktrinálním základem, vycházející přímo z unijního práva, by se měly uplatnit v případě neplatné smlouvy v důsledku poskytnutí netransparentních informací o kurzovém riziku.

28 Vzhledem k závažnosti právních otázek vznesených v této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce žádá Kúria (Nejvyšší soud) Soudní dvůr, aby zvážil možnost rozhodnut tuto věc ve velkém senátu.

PRACOVNÍ DOKUMENT